

NIRVANA – Dincolo de limitele sinelui

NIRVANA e eutopia contopirii cu Universul.

Dezmărginirea eului prin sacralitate și ritual deschide înspre comuniune și mister.

Deschiderea SIMN 2018:

Tinerii performanți și noua muzică (I):
Fractali și fracturare

Ediția a 28-a (multe înainte!) a festivalului *Săptămâna Internațională a Muzicii Noi*, coordonată în mod remarcabil timp de trei ani consecutivi de către compozitorul Dan Dedi, a continuat conceptul propus în 2016: tema "Limite...și dincolo de ele!", structurată în patru categorii, ULISE ("Dincolo de limitele culturii"), GULLIVER ("Dincolo de limitele istoriei"), NIRVANA ("Dincolo de limitele sinelui") și MATRIX ("Dincolo de limitele naturii"). Concertul de deschidere s-a desfășurat sub cupola superbă a Ateneului Român și sub

repede) a culminat cu explozia de aplauze a membrilor orchestrei, care au interpretat cu vădită plăcere muzica profesorului lor.

Revenind la prolog, lucrarea *Shamanic Prologue* pentru solist, percuții totemice, orchestră și mediu electronic a continuat preocuparea compozitoarei **Mihaela Vosganian** pentru "trans-realismul arhetipal în artă" și pentru recuperarea funcției extatice și vindecătoare a muzicii. Elementele teatrale ale lucrării au sugerat în mod vădit aspecte ritualice, cei patru soliști fiind plasați în cele patru puncte cardinale, purtând măști animaliere concepute de Diana Nistor: *jaguar* (Mihaela Vosganian, percuție), *vultur* (Irina Rădulescu, percuție), *șarpe* (Alexandru Matei, percuție) și *colibri* (Barrie Webb, didgeridoo, trombon și trutruka – un instrument înlocuit de origine andină care amintește de un șarpe). Prieten vechi al muzicii românești, Barrie Webb a impresionat încă o dată prin forța și rafinamentul sonorității, dar și prin deschiderea sa către teatralitate: un interpret complex și fascinant. Soliștii au oferit, prin dialogul lor permanent de semnale ritualice, cele mai expresive momente din lucrarea articulată pe o formă de arc, orchestra rezumându-se la un rol gestual sau textural din care din când în când se desprindeau, ca într-o pâclă onirică, frânturi melodice, vaiere sau țipete de pasăre. Foarte inspirată integrarea chitării electrice în aparatul orchestral. Și dacă luxurianța timbrală și gestuală a acționat câteodată în defavoarea coerenței întregului, puterea hipnotică a sonorităților este de netăgăduit.

Balkan Fantasy pentru pian și orchestră de **Valentin Doni** a prilejuit întâlnirea cu un alt solist de excepție: muzicalitatea și rafinamentul tușului pianistului Horia Maxim (al cărui profesionalism și talent impresionează la fiecare apariție) au fost puse în valoare mai ales de secțiunile lirice. Lucrarea a alternat un vitalism bartokian de inspirație folclorică cu clopote și momente diatonice "murdărite" de mici disonanțe. Compozitorul a scris această piesă pentru fiica sa, pianista Felicia Doni.

A treia lucrare concertantă din program a fost *Ipostaze III* pentru violoncel și orchestră de suflători și percuție de **Adrian Iorgulescu**, compusă în 1978 și revizuită în 2017: o combinație inedită care a opus căldura sunetului de violoncel incisivității metalice ale ansamblului. Născocită acum 40 de ani, muzica a fost cea mai aproape de conceptul de modernitate. Articulată cu un condei viril și sigur, lucrarea a fost caracterizată de fracturi permanente care i-au întărit visceralitatea și tensiunea. Lirismul și delicatetea sunt insulare, fiind mereu invadate de nerăbdarea dramaticului, a mușcăturilor. Două cadențe ale solistului încadrează prima parte a lucrării, construită din gesturi pregnante, incisive, dialog muscular între violoncel și pian, toate integrate într-o structură mozaică. Dacă dimensiunea ritmică este aici parametrul cel mai pregnant, în partea a doua își fac loc momente de inventivitate timbrală rafinată (celestă, păsări de lut cu apă). O obsesie veche și constantă a compozitorului pentru limitarea materialului sonor determină desfășurarea discursului solistic în această a doua parte numai pe două note,

umbrela NIRVANA ("eutopia contopirii cu Universul" prin sacralitate și ritual) – clasificare datorată fără îndoială *Prologului șamanic* al Mihaelei Vosganian care a deschis nu numai un "spațiu sacru", dar și unul din cele mai importante evenimente dedicate muzicii noi din țară. În realitate, concertul din 20 mai a fost structurat după tipicul mozaicului, pe diferite paliere între modernismul radical și unul mult mai moderat și realizând astfel, aidoma unui pantograf magic, o reprezentare miniaturală a întregului festival, ceea ce m-a dus cu gândul la fractalii lui Mandelbrot. Tinerii membri ai orchestrei *Concerto* s-au achitat cu brio de diversitatea și dificultatea programului, sub bagheta energică a dirijorului **Bogdan Vodă** care i-a pregătit cu pasiune și seriozitate; acest ansamblu al Universității Naționale de Muzică din București este pe cale să devină un reper important în muzica nouă românească dacă își continuă evoluția ascendentă, remarcată încă de la deschiderea SIMN 2017. Bogdan Vodă a fost prezent și în calitate de compozitor, încheind concertul cu *Foc și pară* pentru orchestră, o lucrare cu suflu neo-romantic care a utilizat două paradigme intonaționale: *focul* – pentatonie hemitonice în ritm asimetric și *para* – heptatonie cromatică pe o pulsație din ce în ce mai regulată; cele două se suprapun în final. Energia contagioasă a lucrării (care din păcate s-a terminat mult prea

sol și fa#, în contrast cu orchestra care se folosește de totalul cromatic, organizat pe tronsoane modale.

Închei prin a-l menționa pe violoncelistul **Mircea Marian** care, într-un concert divers și inspirat alcătuit, cu participarea unor soliști de renume, mi s-a părut a fi cel mai valoros element. Un talent remarcabil, o intuiție muzicală formidabilă și un timbru minunat de cald (chiar și în momentele viscereale), care vrăjește de la primul sunet până la ultimul, tânărul interpret este o prezență din ce în ce mai activă în peisajul contemporan românesc și în calitate de solist, nu numai de membru al unor excelente ansambluri (precum *Profil* și *Duo Celo Jaya*), ceea ce nu poate fi decât o mare bucurie.

Diana ROTARU

Tinerii performanți și muzica nouă (II): „Eutopiile” ansamblului „Clarino”

În ultima vreme, nevoia de completitudine a instrumentștilor și compozitorilor noștri se acutizează, în sensul cel mai bun și mai nobil al cuvântului, prin depășirea limitelor specializării unice și asimilarea unor abilități complementare, menite să le potențeze cercul cunoașterii, conferind actului lor creator un plus de temeinicie și elocvență. Compozitorii devin, astfel interpreți și dirijori, iar interpreții își canalizează resursele expresive atât în direcția compoziției, cât și în arta dirijatului. Este și cazul clarinetistului Emil Vișenescu. Pe lângă calitatea de solist și membru proeminent al Orchestrei Filarmonice „George Enescu”, precum și al mai mult formații camerale – Trio „Mozaic”, Profil Simfonieta, „Virtuozi”, „Pro Contemporania” -, din 2002 și-a asumat și răspunderea de a transmite știința și experiența acumulate în timp studenților Universității de Muzică din București și chiar celor de peste hotare, iar, de curând, a avut inițiativa fondării ansamblului *Clarino* pentru care a selectat șase dintre cei mai capabili foști și actuali studenți ai săi: Ciprian Melente (clarinet piccolo în Mi bemol), Vasile Bogdan (clarinet în Si bemol și clarinet alto în Mi bemol), Andrei Văleanu (clarinet în Si bemol și clarinet bas în fa), Bogdan Mavroean, (clarinet în Si bemol), Mihai Cucu (clarinet bas în Si bemol), Ștefan Voinic (clarinet în Si bemol, clarinet bas/contrabas în Si bemol).

Marți, 22 Mai, sala „George Enescu” a UNMB a găzduit concertul acestui ansamblu, la pupitrul căruia s-a aflat chiar **Emil Vișenescu**, absolvent, cu masterat, și al clasei de dirijat a maestrului Dumitru Goia. Întregul concert a stat sub semnul „transformării”, al „tranzițiilor de fază”, ca să folosesc un termen din termodinamică. Programul s-a deschis cu piesa compozitorului elvețian **Thüring Bräm**, intitulată *Délire, scenă pentru sextet de clarinete*. Născut în patria lui Gustav Jung, contemporan cu promotorul psihanalizei pentru un scurt interval de timp, Thüring este atras aproape magnetic de subiecte inspirate de operele unor creatori, în special pictori, afectați în mod evident de traume psihice severe, începând cu Van Gogh și terminând cu Aloïse Corbaz și Charlotte Salomon, printre alții. Fără să aibă ca punct de referință un text sau o operă plastică anume, *Délire* exprimă, într-o manieră teatral-dramaturgică, înfruntarea „suprarealistă”, contrastantă, dintre politimbralitatea creată de cele patru clarinete în mi bemol, cu unisonuri-pedală și ascensiuni în registrul acut suprem, și descinderile geotropice, combinate cu o serie de poliritmii canonice ale clarinetul bas – valsante, în stil fugato, sau eterogene. *Delirul* întreținut de această veritabilă „gâlceavă” a sonorităților pluristratificate, sfârșește totuși prin concilierea armonioasă – iluzorie?! - a contrastelor, revenind la atmosfera destinată a începutului.

„Spiritul timpului”, marcat de evoluția spectaculoasă a tehnologiei electronice, precum și amaploarea fără precedent a cercetărilor NASA în scopul descoperirii de noi exoplanete, și-au pus fără-ndoială amprenta asupra imaginației creatorilor din zilele noastre. **Roman Vlad** se numără printre ei. El a propus ansamblului *Clarino* o lucrare cu titlu sugestiv și substrat metafizic: *Reveniri pe Altair II, pentru două clarinete*. Ca să immortalizeze, în sunet, povestea de iubire a doi tineri, înfiripată în spațiul cosmic, pe cea mai strălucitoare stea din constelația *Vulturul* [„zburător”, în terminologia arabă], Roman Vlad alege dialogul dintre două clarinete, care-și țin isonul reciproc. Personajele imagine sunt readuse împreună din evadările lor contrapunctate ritmic, prin arcade sonore consonante, de un lirism emoționant! Din nou trebuie să

Emil Vișenescu

remarc instinctul compozitorului în a doza proporțional alternanța dintre tăceri și expansiunile ritmico-melodice jubilatarii, ca ale „păsării de foc”, în clipa în care, după o absență oarecare, cei doi revin pe Altair pentru a retrăi senzația de „înălțare spirituală” care i-a modelat pentru totdeauna. O muzică frumoasă în sensul complet al cuvântului, interpretată cu elanul specific vârstei, de către Ciprian Melente și Andrei Văleanu.

Nu e pentru prima oară când Doina Rotaru apelează la noțiuni sau concepte provenite din filosofia aristotelică. În 1995 compunea piesa *Nôesis* pentru patru percuționiști, plecând de la ideea Stagiritului referitoare la faptul că accederea la Cunoaștere nu se poate realiza decât prin intermediul actului intelectual (*nôesis*); în 1999 devenea interesată de tranziția și transformarea elementelor sau „personajelor-gesturi” dintr-o stare în alta, scriind *Metabole I, pentru 7 clarinete*, iar în 2001, *Metabole II pentru clarinet și orchestră de cameră*. De curând, **Doina Rotaru** a terminat *Metabole III*, de asemenea pentru 7 clarinete. Construită, ca majoritatea opusurilor sale, pe baza un limbaj definitoriu pentru *pattern-ul* gândirii muzicale al autoarei, bazat pe structuri modal-arhaice, cu influențe bizantine și pe ritualul de *bocet* metabolizat în cele mai diverse înveștmântări – doină, doina de jale, de înmormântare, cântare bisericească de strană -, *Metabole III* readuce în prim-plan preocuparea sa față de misterul niciodată elucidat al succesiunii, în spirală, a relației duale *viață-moarte*. Ca de obicei,